

Oamk Journal

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

This is an electronic reprint of the original article. This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä/Please cite the original version:

Konttila, A., Könni, M., Määttä, K., Pirnes, H. & Manninen, M. 2021. "Hassua puhua kikkeleistä" – nuorten seksuaalikasvatuksen sensitiivisyys ja haasteellisuus. Oamk Journal 7/2021. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2021040910004>

”Hassua puhua kikkeleistä” – nuorten seksuaalikasvatuksen sensitiivisyys ja haasteellisuus

29.4.2021 - Konttila Anna, Könni Marjut, Määttä Katariina, Pirnes Hannariikka,
Manninen Minna

Millaista on mielenkiintoinen seksuaalikasvatus? Mistä nuoret haluaisivat tietää lisää? Nuorten kuuleminen, heidän ajatustensa esiin tuominen sekä heidän suhtautumisensa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen sekä perheen perustamiseen ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä asioita. On tärkeää tutkia nuorten käsityksiä seksuaalisuudesta ja seksuaali-identiteetin muovautumisesta, jotta heitä voitaisiin tukea oikea-aikaisesti ja heille osattaisiin tarjota mielekästä tietoa seksuaalisuudesta. Koulujen terveydenhoitajat ja muut nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset ovat erittäin merkittävässä roolissa nuorten seksuaalisen kehittymisen tukemisessa.

KUVA: Katariina Määttä

”Läheisyys – erilaista eri ikäsenä”

Seksuaalisuuden kehittyminen alkaa jo syntymässä ja on yksi osa aikuisuuteen kypsymistä. Seksuaalisuuden muodostumista kuvataan usein porrasmallilla, jossa sen ajatellaan kehittyvän portaittain koko elämän ajan. [1] Seksuaalisuus on inhimillinen ulottuvuus, joka vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin sekä psyykkisesti että fyysisesti. Erilaisissa elämäntilanteissa ja -vaiheissa se ilmenee eri tavoin. [2] Seksuaalisuus käsittää sukupuoli-identiteetin, sukupuolen sekä sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, erotiikan, sukupuolisuhteet ja lisääntymisen. [3]

Nuoren seksuaalinen kehitys etenee kolmen vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa nuori rakentaa suhdetta muutoksia kokeneeseen kehoonsa ja eroottisiin haluihinsa. Toisessa vaiheessa irrottaudutaan omista vanhemmista ja kolmannessa vaiheessa vuorovaikutuksessa ikätoveriensä kanssa nuori etsii omaa seksuaalisuutta ja seksuaalista suuntautumistaan. [4] Puberteetti-ikässä, 12–15-vuotiaina, varhaisnuoret alkavat hakea tarkempaa tietoa kehosta ja sukuelimistä, erityisesti vastakkaisen sukupuolen kehosta ja sukuelimistä. Varhaisnuoruuden kehitysvaiheen aikana psykologisen identiteetin etsintä täydentää sosiaalista identiteettiä. [5]

Varhaisnuoruuden kehitysvaiheen tekee hyvin haastavaksi se, että puberteetin aikana fyysinen ja psykologinen kehitys eivät ole samalla tasolla. Nuoret voivat olla hyvin epävarmoja kehonsa kasvusta ja vertailevat itseään muihin. He saattavat kokea olonsa epämukavaksi ja kiusaantuneiksi omasta ”uudesta” kehostaan. [5] Nuoren mieli käy läpi samanlaista myllerrystä kuin kehokin: olo voi olla herkkä, hämmentynyt ja haavoittuvainen. Nuori tarvitsee jo ennakoivasti tietoa murrosiän fyysisistä muutoksista ja mielialan vaihteluista. Vanhempien ja nuorten välille voi syntyä jännitteitä eikä nuoresta tunnu enää luontevalta kysyä vanhemmilta neuvoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. [6]

”Opettavaista, kiusallista – yritä ite tyhmä”

Seksuaalikasvatus pitää sisällään tietoa seksuaalisuudesta ja seksistä. Näiden tietojen avulla nuori voi tehdä hyviä valintoja koskien omaa seksuaaliterveyttään ja

mielihyväänsä. Seksuaalikasvatuksen tulee olla lapsen ja nuoren kehitystasoa tukevaa. Ihmissuhdetaitojen oppimiseen tarvitaan seksuaalikasvatusta ja sitä voidaan liittää eri oppiaineisiin jo esiopetuksesta lähtien. Seksuaalikasvatus jatkuu koko koulutaipaleen ajan ja sen tulisi painottua 12–16-vuotiaille, sillä tuohon aikaan ihmisen oma seksuaalinen minäkuva hahmottuu voimakkaimmin. [8]

Suomessa seksuaalikasvatus kuuluu opetussuunnitelmaan 5. luokalta lähtien. Opetuksen tueksi on saatavissa laadukasta materiaalia, mutta seksuaalikasvatuksen oppituntien toteutus on silti haasteellista yläkouluissa. [10] Seksuaalikasvatuksen opetus eri kouluissa on hyvin vaihtelevaa. Erot sisällössä ja laadussa johtuvat opettajien ja terveydenhoitajien ammattitaidon ja motivaation kirjavuudesta. Seksuaalikasvatuksen toteuttaminen edellyttää kasvattajan myönteistä suhtautumistapaa seksuaaliseen hyvinvointiin ja turvallista ilmapiiriä. Seksuaalikasvattajan tulee olla sinut seksuaalisuutensa kanssa, jotta hänen on helppo ja miellyttävä puhua nuorille seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Laadukkaan seksuaalikasvatuksen tulisi antaa myönteinen kuva seksuaalisuudesta ja sen monista eri ulottuvuuksista. On myös tärkeää, että kasvattaja ohjaa nuoria käyttäytymään seksuaalisesti vastuullisesti. [10]

Nuoren ymmärrys seksuaaliterveydestä ja sen hoitamisesta ovat minimitavoite seksuaalikasvatuksen määrittelylle kouluissa. Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee seksuaaliterveyden seksuaalisuuteen liittyväksi tunteellisen, kehollisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Seksuaaliterveyteen kuuluu erottamattomana osana lisääntymisterveys. [9] Seksuaalikasvatuksen yhteydessä helppointa on yleensä ottaa esille sukupuolitaudit, raskaudenehkäisy ja murrosiän fyysiset muutokset. Psykykinen ja henkinen puoli voi helposti jäädä vähemmälle. Seksuaalikasvatuksen tulee olla monipuolista, koska niin on seksuaalisuuskin. [8]

Nina Honkanen käsittelee *Onnelliseksi – seksuaalisuus läpi elämänkaaren* -teoksessaan, mitä nuoret haluavat seksuaalikasvatustunneilla kuulla. Nuorten ajatukset pyörivät vahvasti oman identiteetin, seksuaalisuuden toteutumisen ja seurustelemisen ympärillä. Honkanen painottaa, että viikoittainen seksuaalikasvattajan pitämä seksuaalikasvatustunti ehkäisee kauaskantoisesti mielenterveys-, parisuhde-, ja elämänhallintaongelmia. [7] THL:n seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2014–2020 *Edistä, ehkäise,*

vaikuta todetaan, että laadukas ja oikea-aikainen seksuaalikasvatus lisää yhdenvertaisuutta ja vähentää nuorten kokemia syrjintää, joka vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa ja elämänlaatuunsa [11].

Kotien ja koulujen seksuaalikasvatukseen liittyvän yhteistyön tulee olla sujuvaa. [8] Vanhemmille tiedotetaan koulussa järjestettävästä seksuaalikasvatuksesta, jotta he saisivat esittää siihen liittyviä toiveitaan ja tulla näin osalliseksi sitä. [5] Vanhempien osallistuminen seksuaalikasvatukseen ja kotona seksuaalisuudesta puhuminen voivat parantaa nuoren ja vanhemman välejä, kanssakäymistä sekä ymmärrystä puolin ja toisin. Avoin keskustelu seksuaalisuudesta on yhteydessä seksielämän myöhempään aloittamiseen sekä lisääntyneeseen ehkäisyn käyttöön. [12]

Media tuottaa jatkuvasti erilaisia mielikuvia seksistä ja seksuaalisuudesta, joten vanhempien ja koulun vastuulla on tarjota nuorille ikätasoista ja rehellistä tietoa. Seksuaalisuus on kouluissa voimakkaasti esillä. Siellä nuoret kokevat murrosiän muutoksia ja ihastuvat toisiinsa. Seksuaalikasvatuksen myötä nuoret oppivat suvaitsevaisuutta erilaisia ihmisiä kohtaan, heidän suhtautumisensa seksuaalisuuteen vahvistuu ja itsestä huolehtiminen paranee. [10]

KUVA: Katariina Määttä

”Avoimuus ja nykyaikaistaminen – ei saarnamaista”

Artikkeli perustuu yhteistyöprojektina Kempeleen Kirkonkylän yläkoulun kanssa tehtyyn opinnäytetyöhön, jossa kartoitettiin 8.-luokkalaisten käsityksiä seksuaalisuudesta ja koulun seksuaalikasvatuksesta. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa yläkoulun seksuaalikasvatuksen kehittämiseksi ja kohdentamiseksi ja käyttää tietoa avoimuuden lisäämiseksi seksuaalisuuden käsittelyssä ja antaa valmiuksia muovata seksuaalikasvatusta nykynuorten tarpeita vastaavaksi. Tutkimusaineisto kerättiin learning cafe -menetelmän avulla, jossa oppilaat kirjoittivat kartongeille käsityksiään ja ajatuksiaan neljällä eri pisteellä vapaamuotoisesti kysymyksiin vastaten.

Nuoria pyydettiin määrittelemään seksuaalisuus eli mitä se heidän mielestään on ja mitä siihen kuuluu. Vastaukseksi nuoret kirjoittivat lähinnä yksittäisiä sanoja sekä sellaisia sanoja, joiden tulkitseminen oli kyseenalaista. Nuorten vastausten

perusteella seksuaalisuus on fyysistä ja henkistä. Vastauksista näkyy hyvin aiheen kiinnostavuus ja tietämyksen monipuolisuus: ”seurustelu”, ”toisen läheisyys”, ”seksuaalinen suuntautuminen”, ”minä itse”, ”myös toinen”, ”mikä tuntuu mukavalta”, ”seksuaalioikeudet”, ”petting”, ”kiihtyminen”, ”runkkari”, ”boobies”, ”fetissit”, ”seksilelut”, ”jynkkyä” ja ”kukko”.

Kysyttäessä nuorten omista kokemuksista seksuaalikasvatuksesta koulussa vastaukset olivat melko ristiriitaisia. Suuri osa oli neutraaleja ja mitänsanomattomia ”ihan okei” -kommentteja. Vastauksien joukossa oli myös epäasiallisia kommentteja, kuten ”paskaa”, ”seksijuuso” ja ”setä”. Nuoret kuvailivat saamansa seksuaalikasvatuksen olleen hyödyllistä, mutta samalla myös kiusallista. Kiusallista heidän mielestään oli ollut arasta aiheesta opettajan kanssa puhuminen. Moni nuori vastasi kokeneensa tunnit tylsiksi, eikä ollut saanut mitään uutta tietoa. Toisaalta nuorten vastauksista nousivat esille heidän saamansa konkreettiset esimerkit, opetusmateriaalit ja tieto esimerkiksi ehkäisystä.

Nuorten tietolähteitä kartoitettaessa vastauksista kävi ilmi, että he olivat saaneet suuren osan seksuaalisuutta koskevista tiedoistaan internetin kautta. Tietolähteinä olivat toimineet erilaiset keskustelupalstat, faktapohjaiset sivustot ja pornosivustot. Keskustelupalstoista eniten esille nousi Suomi24, Ylilauta, Demi.fi ja vauva.fi. Faktapohjaista tietoa nuoret olivat hakeneet muun muassa Väestöliiton ja Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilta. Myös erilaiset pornosivut nimettiin nuorten tiedonlähteiksi monta kertaa. Sosiaalisen median kautta seksuaalitietoutta haettiin Tinderistä, Snapchatista ja Jodelista. Seksuaalisuuden tietolähteinä nuoret mainitsivat vanhemmat, sisarukset, sukulaiset ja ystävät sekä sosiaalisista ympäristöistä kodin ja koulun. Myös koulun terveydenhoitaja nousi vastauksissa esille tärkeänä seksuaalisuuden tietolähteenä. Jokaisen nuorten kanssa työskentelevän ammattilaisen olisikin hyvä muistaa oma merkittävä roolinsa nuorten seksuaalikasvattajana.

Nuorilta kysyttiin myös, millaista on mielenkiintoinen seksuaalikasvatus, mistä nuoret haluaisivat tietää lisää ja olisiko heillä ideoita seksuaalikasvatuksen kehittämiseksi. Nuoret kaipaivat enemmän täsmätietoa ja opetuksen nykyaikaistamista. Heidän toiveissaan olisi saada tietoa sukupuolielimistä, ehkäisystä, sukupuoli-identiteetistä ja seksistä. He haluaisivat puhua erityisesti

seksistä käytännössä, ”peppupanosta” ja itsetyydytyksestä. Nuoret haluaisivat lisää tietoa homoudesta, biseksuaalisuudesta ja muista sukupuolivähemmistöistä sekä sukupuolitaudeista ja seksin vaaroista. Seksuaalikasvatuksen tunnit voisivat nuorten mielestä sisältää asiantuntijaluentoja ja käytännön harjoituksia. He eivät halua saarnaamista ja tuntien tulisi olla yksinkertaisia. Toisaalta moni nuori myös koki, ettei tarvitse lisää tietoa seksuaalisuudesta.

KUVA: Westend61/Maskot/Maskot

Tulevaisuus – noloudesta vahvaan itsetuntemukseen

Nuoret ovat tulevaisuuden vanhempia ja perheitä. Tulevaisuuden haasteena on tiedon kirjavuus nuorten ja perheiden keskuudessa. Perheet ovat yhä aiempaa tiedostavampia ja heillä voi olla tietoa, jota ammattilaisillakaan ei ole. Näihin tietoihin vaikuttavat perheen omat mieltymykset, kulttuuritausta ja kokemukset. Ammattilaisten osaamista tulee kehittää kohti yhdenvertaista ja yksilöllistä kohtelua sekä asiakaslähtöistä ohjaamista.

Nuorten käsityksiä seksuaalisuudesta tulisi kartoittaa säännöllisesti, jotta heille voidaan tarjota kohdennettua ohjausta, tietoa ja tukea. Kun nuoret saavat tarpeitaan vastaavaa seksuaalikasvatusta, he ovat aikuisina eheämpiä oman seksuaalisuutensa kanssa. Tämä vaikuttaa myönteisesti itsetuntemukseen, ihmissuhdetaitoihin, kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja perheen perustamiseen. Jokaisen nuorten ja perheiden parissa työskentelevän ammattilaisen on tärkeää haastaa itseään ja herätellä ajatuksia erilaisista näkökulmista ja tavoista katsoa maailmaa ja seksuaalisuutta.

Konttila Anna, kättilöopiskelija

Oulun ammattikorkeakoulu

Könni Marjut, kättilöopiskelija

Oulun ammattikorkeakoulu

Määttä Katariina, kättilöopiskelija

Oulun ammattikorkeakoulu

Pirnes Hannariikka, kättilöopiskelija

Oulun ammattikorkeakoulu

Manninen Minna, lehtori, tutkintovastaava

Oulun ammattikorkeakoulu, Sosiaali ja terveysalan yksikkö

Artikkeli perustuu opinnäytetyöhön:

Konttila, A., Könni, M., Määttä, K., Pirnes, H. & Pöyliö, M. 2020. "Hassua puhua kikkeleistä". 8.- luokkalaisten käsityksiä ikäistensä seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202005138727>

Lähteet

- [1] Helsingin yliopistollinen sairaala. 2021. Lapsen seksuaalinen kehitys. Hakupäivä 24.3.2021. <https://www.hus.fi/lapsen-seksuaalinen-kehitys>
- [2] Suomen mielenterveys ry. 2020. Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Hakupäivä 15.2.2021. <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/seksuaalisuus-osa-ihmisyytt%C3%A4>
- [3] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Seksuaalisuuden ja sukupuolen sanasto. Hakupäivä 15.2.2021. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/seksuaalisuus-puheeksi/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-sanasto
- [4] Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- [5] Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 24.3.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085324>
- [6] Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2010. Portaita pitkin: Opas vanhemmille. Juva: WS Bookwell Oy.
- [7] Honkanen, N. 2017. Onnelliseksi – seksuaalisuus läpi elämänkaaren. Viro: Printon Trükikoda.
- [8] Bildjuschkin, K. & Malmberg, A. 2000. Kerro meille seksistä. 1. p. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- [9] Väestöliitto. Mitä on seksuaaliterveys? Hakupäivä 15.2.2021. <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveys/mita-on-seksuaaliterveys/>

[10] Vanhatalo, J. 2014. "Voitaisiin puhua enemmän". Kahdeksaluokkalaisten nuorten kokemukset seksuaalikasvatuksesta. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.2.2021. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:amk-2014112216293>

[11] Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2016–2020. Opas 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 17.2.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>

[12] American Academy of Pediatrics. 2016. Sexuality Education for Children and Adolescents. Hakupäivä 15.2.2021. <http://pediatrics.aappublications.org/content/138/2/e20161348>

METATIEDOT

Tyyppi: Artikkel

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisunumero: 7/2021

Julkaisuvuosi: 2021

Tekijätiedot: Konttila Anna, Könni Marjut, Määttä Katariina, Pirnes Hannariikka, Manninen Minna

Oikeudet: CC BY-SA 4.0

Kieli: suomi

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2021040910004>

Tiivistelmä: Nuorten kuuleminen seksuaalikasvatukseen liittyvissä asioissa sekä heidän suhtautumisensa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen sekä perheen perustamiseen ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä asioita. Oikea-aikaisen tuen ja mielekkään tiedon tarjoamiseksi on tärkeää tutkia nuorten käsityksiä seksuaalisuudesta ja seksuaali-identiteetin muovautumisesta. Koulujen terveydenhoitajat ja muut nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset ovat erittäin merkittävässä roolissa tukemassa nuorten seksuaalista kehittymistä. Artikkelin perustuu opinnäytetyöhön, jossa kartoitettiin 8.-luokkalaisten käsityksiä ikäistensä seksuaalisuudesta ja koulun seksuaalikasvatuksesta.